

22. Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi korraldatav õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlus Vabariigi Presidendi auhindadele teemal „Murrang“.

Žürii kokkuvõte

Žürii koosseis: esimees - Tartu Ülikooli uusima aja professor Eero Medijainen, liikmed Tartu Ülikooli ajaloodidaktika kaasprofessor Anu Raudsepp, Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator Anu Järs, ning Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi peavarahoidja Kaarel Antons

Võrreldes paari eelmise aastaga valmistas suurt rõõmu esitatud tööde arv. Üheks selgituseks võib olla, et võistluse selleaastane teema „Murrang“ andis hulgaliselt võimalusi uurimistöö lahti mõtestamiseks ja kirjutamiseks. Ühest küljest suunab teema otsima ja analüüsima pöördelisi muutusi Eesti ajaloos, juba ainuüksi 20. sajand pakub mitmeid erinevaid võimalusi, rääkimata varasematest. Teisalt võimaldab teema läheneda ka suguvõsa, kodutalu või kooli kaudu just nende samade viimaste sajandite pöördpunktide valguses. Teema andis võimaluse vaadelda teemasid mitte ainult kaugemast minevikust, vaid ka lähiajaloo, taasiseseisvumise või veel lähemast perioodist. Nii oli põnev lugeda uurimusi laulvast revolutsioonist, kodakondsuse saamisest 1990. aastatel, Eesti krooni tulekust, lääne autode massilisest jõudmisest Eestisse 1990. aastatel, toidukultuuri muutumisest, aga ka Eesti noorte väljarändest Austraaliasse 21. sajandi teisel kümnendil. Võistlusteema positiivsest mõjust saab edasi tuletada tuleviku jaoks soovitusi juhendajatele, et huvitava ainese vormimiseks terviklikuks tööks kasutada varakult mõnda üldist probleemitõstatust - miks mitte järgmist õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse teemat.

Kõige laiemalt võttes hindas žürii uurimuste juures õpilase tehtud tervikut: töö teemavalik, püstitatud eesmärgid ja nende saavutamine, allikad ja materjalid, analüüsimeetodid ning loomulikult ka uurimistöö vormistus. Seega hindasime just seda, kuivõrd arusaadav uurimustöö kõigis oma erinevais aspektides oli. Oluliseks pidasime ka oskust esitada küsimusi ning seda, kuidas hakkasite ajaloolasena teemat analüüsima ehk probleemi lahendama. Paremad tööd eristusidki tänu sellele, et ei jäädud pelgalt lugu kirjeldama, vaid harutati teema lahti oma arvamus avaldades, tõendades allikatele toetudes tõstatatud küsimusi.

Oli tore näha, et oma uurimuse kirjutamisel ei kohkutud tagasi erinevate allikate ees: alustades ajalooalastest üldkäsitlustest, varasemast ajakirjandusest (sealjuures ka telemeediat kasutades), arhiiviallikatest, statistikast ja lõpetades ka suulise ajaloo ehk intervjuude tegemisega. Väga mitmetes töödes tõusebki esile, kui osavalt on eri tüüpi allikad kokku sünteesitud, vältides

seejuures üleliigset sõna-sõnalist refereerimist. Siit ka soovitus tuleviku tarvis just juhendajatele, et nad hoiaksid silma peal, et sõna-sõnaline teiste autorite refereerimine peaks jääma mõõdukuse piiridesse.

Hea meel on tõdeda, et mäluasutustes käiv digiteerimistöö on toomas paljud ajaloomaterjalid noortele huvilistele lähemale. Mitmes töös oli vaatluse all kahe maailmasõja vaheline periood ning oskuslikult kasutati info saamiseks ära vaadeldava perioodi kaasaegne digiteeritud ajakirjandus. Selle kõrval tunnustasime mitmeid äramärgitud töid suure hulga kasutatud arhiivisäilike kasutamise eest. Erinevate Rahvusarhiivi arhiiviüksuste kõrval oli mõne uurimuse baasiks ja ajendiks ka perekonna valduses olevate dokumentide ja käsikirjade kogud. Nii on koolitöö ajendil tehtud uurimistöö arvatavasti mõnelgi juhul esimene kord kui perekonna käes olevate materjalide abil pannakse kirja oma eelkäijate lugu ning see on suurt kiitust väärt.

Paljud selleaastaste parimate tööde teemad olid tulnud uurijate juurde nende endi kõrvalt – soovist saada teada oma kodumaja või -talu lugu, tahtmisest uurida vanemate sugulaste põnevaid keerdkäike täis elusid. Omamoodi huvitavana kerkis esile soov analüüsida perega seotud legendi – näiteks, mis on nende purjekate ajalugu, mis on kodus seinaloleval maalil või milline on ajalooline tagapõhi põlvest-põlve räägitava pere pärinemislool. Sellised uurimused osutusid enamasti väga terviklikuks ja lõpplahenduseni jõudmine oli võrreldes teiste töödega ka tavaliselt kõige selgem. Mõne esivanemast tehtud töö juures hakkas aga silma mõne ajalooperioodi käsitlemine vaid ühele allikale tuginedes või ainult mälestuste edasiandmine uurijapoolset selgitust või arutlust lisamata. Oma arvamuse esitamine ja erinevate allikate kasutamine on siiski väga olulised.

Üheks ohukohaks uurimistööde juures oli vahel see, et kui uurimus paigutus mingisse konkreetseesse Eesti ajaloo perioodi, siis kiputi liiga pikalt seda „suurt pilti“ refereerima. Hea töö on see, kus üldajaloolist tausta doseeritakse mõõdukalt ja töösse puutuvalt. Üle pingutada lehekülgede mahuga ei maksa, näiteks rääkides 19. sajandi lõpu maakoolist ei ole vajalik arutada eelloona 17. sajandil avatud Tartu ülikooli avamist. Samas tuleb tunnistada, et selle piisava mahu määratlemine ongi keeruline ja silmas tuleb pidada tervikut.

Mõlema vanuseklassi võidutööd olidki sel aastal seotud õpilase enda kodutaluga – põhikooli võidutöö rääkis Walso talust Sangaste kihelkonnast ja gümnaasiumi parim Ojasalu talust Halliste kihelkonnas. Mõlemad tööd paistsid silma oma põhjalikkusega, rikkalike allikatega ning ka uurija enda analüüsi- ja tõlgendamisoskusega. Nii näiteks oli nauditav lugeda Ojasalu

talu põllumajanduslike näitajate võrdlust üleriigilistega või analüüsi Walso talu renditingimuste üle kohaliku krahviga 19. sajandi teises pooles.

Auhinnalistele järgmistele kohtadele jõudsid kaks Eesti haridusajalooga seotud uurimust. Põhikoolis valmis mahuka kroonika kaasabil põhjalik ülevaade Tartu Peetri Kirikukoolist 1906-1940. Vanemas astmes jõudis poodiumi teisele astmele väga erinevate allikate baasil korrektseks tervikuks kokku kirjutatud Undla kooli ja koolihoone ajalugu.

Kolmandad kohad erinesid eelnevatest. Põhikoolis töö seadis endale eesmärgiks panna kirja Eesti Vabariigi postiteenuse kujunemise loo ja kasutas selleks muuhulgas Eesti Rahva Muuseumi kogusid ning intervjuusid nii kolleksionääride kui muuseumitöötajatega. Gümnaasiumis tuli kolmandaks põhjalik ülevaade Eesti ühiskonna- ja seltsitegelase Marie Reimanist, kelle puhul oli uurija hästi välja toonud tema ajaloolise rolli Eesti arengus.

Lisaks eelpoolmainitud töödele ja teemadele, tuleb lisada, et ka sellel aastal oli esitatud mitmeid töid, kus vaatluse all olid inimsaatused II maailmasõjas, alustades küüditamisest, osalemisest sõjategevuses, kui ka hilisemad vangilaagri kui ka argielukirjeldused. Sarnaselt Marie Reimanile olid uurimistööde kangelasteks veel nii mõnedki huvitava eluteega eestlased: sõjaväelane ja ajaloolane Georg Leets, kirikutegelane ja poliitik Theodor Tallmeister aga ka koolijuht ja seltskonnategelane Kristjan Torop.

Õpilaste tunnustamise kõrval ei tohi kindlasti unustada õpetajate ja kaasjuhendajate panust. Ei saa salata, et mõnede tööde omavahelises võrdluses jäid peale just tööd, milles oli tunda õpetajapoolset suunamist, mis kindlasti tõstis uurimuse kvaliteeti. Eelpoolmainitud uurimistööde arusaadavus ja ideest korrektse vormistuse saavutamine eeldab kindlasti head koostööd õpilase ja õpetaja vahel. Ühe üldistusena hakkab silma, et võistlusel rohkem osalenud juhendajate õpilastel esineb vähem probleeme nii vormistamise kui viitamisega.

Žürii sooviks veel mainida, et selle aasta tööde vormistamise juures oli päris paljudes kirjutistes segadust viitamisega. Hästi lihtsustatult öeldes on viitamine vajalik abivahend ja võimalus hiljem uurijal endal või huvilisel pöörduda algallika juurde, samuti tõendab viide kirjutatut ja hoolitseb teise autori õiguste eest. Seega peaks viide ja kasutatud materjalide loetelu olema selgelt ja üheselt mõistetav. Rõõmustavalt palju kasutati internetis kättesaadavaid digiteeritud arhiivide või ajalehtede andmebaase. Nende puhul oli juhtumeid, kus viitasse ja hiljem kasutatud materjalide nimekirja oli pandud ülipikad otsingust tekkinud internetiaadressid, mis lisaks ajalehe või arhiivisäiliku enda viitele tekitasid info ülekülluse. Soovitav oleks kasutada arhiivi poolt pakutud lühemat formaati ehk püsilinki. Samas, mitmes töös oli kasutatud

veebipõhist internetiaadressi lühendamist ruumi kokkuhoiu mõttes, mis viis selleni, et nii viites kui ka kasutatud allikate nimekirjas ei olnud aru saada, mis teosega tegemist (alles lingile minnes see selgus). Samuti peab võrdluses varasemate aastatega nentima, et kasutatud allikate seas on taas tõusma hakanud viitamine Vikipeediale. Kindlasti ei saa taunida Vikipeediat kui esmase info saamise kohta, aga viitamise ja edasise uurimise seisukohast tuleks siiski kasutada Vikipeedia algallikat.

Kokkuvõttes kiidame osalejaid julguse eest võtta ette suuremat sorti uurimistöö!

Järgmistele noortele uurijatele soovime loomingulist pealehakkamist ning kõrgeid eesmärke, sest just selles vanuses ongi aega katsetada ja otsida vastuseid!

Žürii liige Kaarel Antons

Tartus, 10. mai 2021